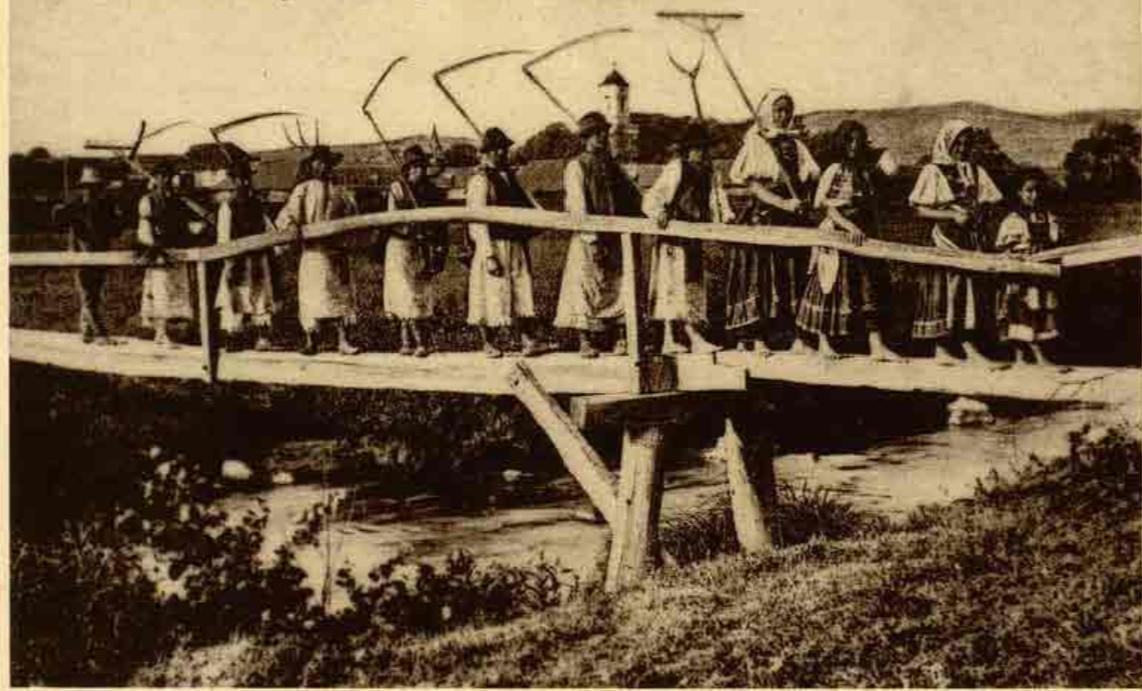

Slovenský národopis

1-2
38-1990

Návrat zo žatvy vo Veľkej Slatine. - (Zvolenská stol.)

Na obálke: 1. strana: Návrat zo žatvy. Prvá pol. 20. stor., Zvolenská Slatina, okr, Zvolen. Foto P. Socháň

4. strana: Pozvánky na zábavy v Pezinku. K článku K. Popelkovej: Spoločenské príležitosti stretávania sa obyvateľov malého mesta v medzivojnovom období. Foto H. Bakaljarová

Na príprave čísla spolupracovali PhDr. Gabriela Kiliánová a PhDr. Peter Salner, CSc.

HLAVNÁ REDAKTORKA
Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Zora Vanovičová

REDAKČNÁ RADA
Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Viera Gašparíková, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosálová, Antonín Robek, Peter Slavkovský, Viera Urbancová

Slovenský národopis

ČASOPIS SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

VEDA

VYDAVATEĽSTVO SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

BRATISLAVA

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlíšené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vyniechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com
www.cejsh.icm.edu.pl
www.ceeol.de
www.mla.org
www.ulrichsweb.com
www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

- K FUNKCII SPOLOČENSKÝCH SKUPÍN PRI FORMOVANÍ SPOLOČENSKÉHO VEDOMIA A SPÔSOBU ŽIVOTA – HISTORICKÉ A ETNO-KULTÚRNE ASPEKTY
- Filová, Božena: O etnografickom výskume spoločenských skupín 8
- Sirovátká, Oldřich: Skupina, líd a národ v koncepcii folklóru 13
- Jakubíková, Kornélia: Pohlavná a veková diferenciácia v svadobných običajach na Slovensku 19
- Nikolicová, Desanka: Autorita a socializácia jednotlivca v rodine 29
- Radošanovičová, Miljana: Problematika socializácie v srbskej etnografii 19. a prvej polovice 20. storočia 35
- Ratica, Dušan: Miesto starých ľudí v rodinnom aspoločenskom živote slovenskej dediny 39
- Onderčaninová, Andrea: Spoločenské kontakty starých ľudí v súčasnosti 45
- Beneš, Bohuslav: K vlivu tradície na vznik a formovanie skupín v dětských folklórnych souborech 51
- Profantová, Zuzana: Generácia ako determinanta vtransmisii a tradícii folklórneho žánru 55
- Slavkovský, Peter: Sezónni rôbotníci ako sociálna skupina 65
- Kaňavský, Michal: Spoločenský pôvod remeselnických učňov a zmluvné vzťahy v rokoch 1889–1938 vo vybraných oblastiach Slovenska 71
- Čukán, Jaroslav: Funkcie podporného spolku v baníckej obci 83
- Kardosová, Monika: Živnostníci ako profesionálna skupina a ich význam pre spoločenský život mesta v medzivojnovej období 91
- Darulová, Jolana: Odraz sociálnych skupín v ľudovej próze 99
- Habovičiak, Anton: Tajný jazyk hornooravských predavačov plátna ako prejav ich skupinovej odlišnosti 103
- Bandíč, Dušan: K výskumu hodnotových orientácií vedeckej ustanovizne ako špecifickej spoločenskej skupiny 111
- Frolc, Václav: Mikrostruktura tradičného lokálneho spoločenství v Čechách a na Morave v 19. storočí 117
- Kovačevičová, Soňa: Spolkový život v Liptovskom Mikuláši v rokoch 1830–1945 135
- Langer, Jiří: Význam sociálneho prostredia pre kultúrne diferenciácie v sidelnom vývoji 150
- Podoba, Juraj: Odraz sociálnej štruktúry na vý-

- voji stavebnej kultúry a bývania na slovenskom viereku 160
- Štibrányiová, Tatiana: K problematike teritoriálnych skupín (na príklade kopaničiarskej obce Valaská Belá) 167
- Mérová, Margita: Veková a sociálna diferenciácia lokálneho spoločenstva (na príklade tanečného života) 173
- Kandert, Josef: Funkce tzv. lepších rodin ve vytváření hodnotových systémů středoslovenské vesnice 181
- Škovierová, Zita: Súčasné funkcie susedských skupín 184
- Paríková, Magdaléna: Miesto a funkcie služobníctva v lokálnom spoločenstve 191
- Chorváthová, Lubica: K otázke vplyvu cirkevného života na formovanie záujmových skupín lokálneho spoločenstva Slovenska v prvej polovici 20. storočia 194
- Popelková, Katarína: Spoločenské príležitosti stretnávania sa obyvateľov malého mesta v medzivojnovom období 199
- Beňušková, Zuzana: Profesia pôrodných báb v kultúrnohistorickom kontexte 205
- Falťanová, Lubica: Družstevný obchod a lokálna spoločnosť 215
- Sulitka, Andrej: K diferenciácii folklórnych tradícií zanikajúceho lokálneho spoločenstva v národnostne zmiešanej oblasti 224
- Michajlova, Kata: Potulní speváci-žobráci ako sociálna skupina a ich funkcie v spoločnosti 230
- Kiliánová, Gabriela: Žobráci ako spoločenská skupina a jej vzťahy k lokálnemu spoločenstvu 237
- Luther, Daniel: Bratislavské korzo v minulosti 247
- Vánovičová, Zora: K spoločenskej funkcií folklórnych humoristických postáv v meste 253
- Svecová, Soňa: Funkcia spoločenského vedomia v utváraní a existencii etnografických skupín Slovenska 257
- Marušiaková, Jelena: Malé etnické skupiny – pokus o vnútornú klasifikáciu 262
- Dubayová, Mária: K problematike vzťahov cigánskej lokálnej a cigánskej etnickej skupiny 274
- Mann, Arne B.: Výber manželského partnera u Cigánov-Rómov na Spiši 278
- Salner, Peter: Na margo kolokvia 285
- DISKUSIA
- Leščák, Milan: Etnofilm Čadca – poznámky retrospektívne 287
- Urban, Marian: Filmy o ľudovej kultúre a Etnofilm Čadca 292

Luther, Daniel: Vedecký film a videozážnam na Etnofilme Čadca	294
Lužica, René: Etnofilm a televízne programy o ľudo-vej kultúre	295
Diskusia na voľnej tribúne Etnofilmu Čadca 1988	298
Záverečný protokol	300
ROZHĽADY	
Za Emou Markovou (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Pozdrav k jubileu Sone Švecovej (Marta Botíková)	304
K životnému jubileu M. Kaspera (Milan Leščák)	305
Konferencia „Desať rokov inštitucionálneho národopisného výskumu južného Gemera“ (Jozef Liszka)	306
IX. medzinárodné sympózium Ethnographia Pannonica (Juraj Podoba)	306
VIII. medzinárodná konferencia folkloristov v Bulharsku (Hana Hlôšková)	307
Od detskej knihy k bádaniu o rozprávkach (Viera Gašparíková)	308
RECENZIE A REFERÁTY	
Holý, D.: Zpěvní jednotky lidové písni (Soňa Burlásová)	310
Štefanovičová, T.: Osudy starých Slovanov (Monika Kardošová)	311
Dejiny literárnej komparatistiky socialistických krajín (Zuzana Profantová)	311
Norwegische und Isländische Volksmärchen (Gabriela Kiliánová)	312
Nešťastné peniaze (Gabriela Kiliánová)	313
Todorov, D.: Blgarskata etnografia (Peter Slavkovský)	314
Takács, B.: Bibliai jelképek (Olga Danglová)	315
Gömöri Néprajza 1–20 (Jozef Liszka)	316
P. Zelenák: Socializácia živností na Slovensku (Jaroslav Čukan)	318
G. V. Starovojskova: Etničeskaja gruppa v sovremennom sovetskem gorode (Zuzana Profantová)	319
СОДЕРЖАНИЕ	
К ФУНКЦИИ ОБЩЕСТВЕННЫХ ГРУПП В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ И БЫТА – ИСТОРИЧЕСКИЕ И ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ	
Филова, Божена: Об этнографическом исследовании общественных групп	8
Сироватка, Олдржих: Группа, народ и нация в концепции фольклора	13
Якубикова, Корнелия: Половая и возрастная дифференциация в свадебных обычаях в Словакии	19
Николич, Десанка: Авторитет и социализация лица в семье	29
Радованович, Миляна: Социализация в сербской этнографии 19-го и первой половины 20-го	
веков	35
Ратица, Душан: Место старых людей в семейной и общественной жизни словацкой деревни	39
Ондерчанинова, Андреа: Общественные контакты старых людей в настоящее время	45
Бенеш, Богуслав: Влияние традиций на возникновение и формирование групп в детских фольклорных ансамблях	51
Профантова, Зузана: Поколение как детерминант в трансмиссии и традиции фольклорного жанра	55
Славковски, Петер: Сезонные рабочие как социальная группа	65
Калявски, Михал: Общественное происхождение ремесленных учеников и договорные отношения в избранных областях Словакии в течение 1889–1938 лет	71
Чукар, Ярослав: Функции подсобного общества в обществе шахтеров	83
Кардошова, Моника: Ремесленники в качестве профессиональной группы и их значение для общественной жизни города в межвоенный период	91
Даруловая, Йолана: Отражение социальных групп в народной прозе	99
Хабовшиак, Антон: Секретный язык продавцов полотна из верхней Оравы как проявление их группового отличия	103
Бандич, Душан: К исследованию ценностных ориентаций научного учреждения в качестве специфичной общественной группы	111
Фролец, Вацлав: Микроструктура традиционного местного общества в Чехии и в Моравии в 19-ом веке	117
Ковачевичова, Соня: Жизнь общества в г. Липтовски Микулаш в течение 1830–1945 гг.	135
Лангер, Йиржи: Значение социальной среды для культурной дифференциации в развитии поселения	150
Подоба, Юрай: Отражение социальной структуры в развитии строительной культуры и жилища в словацкой деревне	160
Мериова, Маргита: Возрастная и социальная дифференциация местного общества (на примере танцевальной жизни)	167
Штибраницова, Татьяна: К проблематике территориальных групп (на примере хутора Валаска Бела)	173
Кандерт, Йосеф: Функции так наз. лучших семей в создании ценностных систем среднесловацкой деревни	181
Шковицрова, Зита: Современные функции соседских групп	184
Парикова, Магдалена: Место и функции прислуг в локальном обществе	191
Хорватова, Любица: К вопросу влияния церковной жизни на формирование самодеятельных групп локального общества Словакии в первой половине 20-го века	194
Попелкова, Катарина: Общественные случаи	

встречи жителей небольшого города в межвоенный период	199
Бенюшкова, Зузана: Профессия повивальных бабок в культурно-историческом контексте	205
Фалтинова, Любица: Кооперативная торговля и местное общество	215
Сулита, Андрей: К дифференциации фольклорных традиций отмирающего местного общества в национально смешанной области	224
Михайлова, Катя: Бродячие певцы-нищие как социальная группа и их функции в обществе	230
Килиanova, Габриела: Нищие как социальная группа и их отношения к местному обществу	237
Лутер, Даниел: Братиславское „корзо“ в прошлом	247
Вановичова, Зора: К общественной функции фольклорных юмористических лиц в городе	253
Швецова, Соня: Функция общественного сознания в создании и существовании этнографических групп в Словакии	257
Марушиакова, Елена: Маленькие этнические группы – попытка к внутренней классификации	262
Дубайова, Мария: К проблематике отношений цыганской местной и цыганской этнической групп	274
Майн, Арне Б.: Выбор супруга у Цыган-Рома в регионе Спиш	278
Салнер, Петер: После колоквия	285
ДИСКУССИЯ	
Лещак, Милан: Этнофильм Чадца – замечания к ретроспективе	287
Урбан, Мариан: Фильмы о народной культуре и Этнофильм Чадца	292
Лутер, Даниел: Научный фильм и видеозапись на Этнофильме Чадца	294
Лужица, Ренé: Этнофильм и телевизионные программы о народной культуре	295
Дискуссия в свободной трибуне Этнофильма Чадца 1988	298
Заключительный протокол совещания жюри Этнофильма Чадца 1988	300
ОБЗОРЫ	
За Эмой Марковой (Ярмила Паличкова-Паткова)	302
Привет к юбилею Сони Швецовой (Марта Ботикова)	304
К жизненному юбилею М. Каспера (Милан Лещак)	305
Конференция „Десять лет институционального этнографического исследования южного Гемера“ (Йозеф Лиска)	306
IX-ый международный симпозиум Ethnographia Panponica (Юрай Подоба)	306
VIII. международная конференция фольклористов в Болгарии (Хана Хлопкова)	307
От детской книги к исследованию сказок (Вера Гашпарикова)	308
РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ	

INHALT

ZUR FUNKTION DER SOZIALEN GRUPPEN BEI DER FORMIERUNG DES GESELLSCHAFTLICHEN BEWUSSTSEINS UND DER LEBENSWEISE – HISTORISCHE UND ETHNOKULTURELLE ASPEKTE	
Filová, Božena: Über die ethnographischen Erforschung der gesellschaftlichen Gruppen	8
Sirovátkova, Oldřich: Die Gruppe, das Volk und die Nation in der Konzeption der Folklore	13
Jakubíková, Kornélia: Die Geschlechts- und Altersdifferenzierung in den Hochzeitsbräuchen in der Slowakei	19
Nikolić, Desanka: Die Autorität und Sozialisation des Individuums in der Familie	29
Radošanović, Miljana: Die Sozialisation in der serbischen Ethnographie des 19. und der ersten Hälfte des 20. Jhd	35
Ratica, Dušan: Der Platz der alten Menschen in dem Familien- und Gesellschaftsleben des slowakischen Dorfes	39
Onderčaninová, Andrea: Die gesellschaftlichen Kontakte der alten Menschen in der Gegenwart	45
Beneš, Bohuslav: Der Einfluss der Tradition auf die Entstehung und Formung der Gruppen in Kinderfolkloreensembles	51
Profantová, Zuzana: Generation als eine Determinante in der Transmission und Tradition eines Folkloregenres	55
Slavkovský, Peter: Die Saisonarbeiter als soziale Gruppe	65
Kaňavský, Michal: Die gesellschaftliche Herkunft der Handwerkerlehrlinge und die Lehrvertragsbedingungen in den J. 1889–1938	71
Cukán, Jaroslav: Die Bedeutung des Unterstützungsvereins in einer Bergarbeitergemeinde	83
Kardošová, Monika: Die Gewerbetreibenden als professionelle Gruppe und ihre Bedeutung für das Gesellschaftsleben der Stadt in der Zwischenkriegszeit	91
Darulová, Jolana: Der Reflex der sozialen Gruppen in der Volksprosa	99
Habovštíak, Anton: Über die „Leinwandhändlersprache“ im oberen Orava-Gebiet	103
Bandić, Dušan: Zur Forschung der Wertorientierung eines wissenschaftlichen Instituts als einer spezifischen sozialen Gruppe	111
Frolec, Václav: Die Mikrostruktur der traditionellen lokalen Gemeinschaft in Böhmen und in Mähren im 19. Jhd	117
Kovačevičová, Soňa: Das Gesellschaftsleben in der Stadt Liptovský Mikuláš in den J. 1830–1945	135
Langer, Jiří: Die Bedeutung der sozialen Umwelt für die kulturelle Differenzierung in der Siedlungsentwicklung	150
Podoba, Juraj: Der Reflex der sozialen Struktur in der Entwicklung der Baukultur und Wohnweise in der slowakischen Provinz	160
Štibrányiová, Tatiana: Zur Problematik der terri-	

torialen Gruppen	167
Méryová, Margita: Die alters- und soziale Differenziation in lokaler Gemeinschaft	173
Kandert, Josef: Die Funktion der sog. besseren Familien in der Schaffung der Wertesysteme im mittelslowakischen Dorf	181
Škovierová, Zita: Gegenwärtigen Funktionen der Nachbarsgruppen	184
Paríková, Magdaléna: Die Stellung und Funktionen der Dienerschaft in der lokalen Gemeinschaft	191
Chorváthová, Lubica: Zur Frage des Einflusses des kirchlichen Lebens auf die Formung von Interessengruppen der Lokalgemeinschaft in der Slowakei in der 1. Hälfte des 20. Jahrhundert	194
Popelková, Katarína: Gesellschaftliche Anlässe und Gelegenheiten bei denen sich die Bewohner einer Kleinstadt in der Zwischenkriegszeit trafen	199
Beňušková, Zuzana: Der Hebammeberuf im kulturhistorischen Kontext	205
Falťanová, Lubica: Die Genossenschaftliche Handel und die lokale Gesellschaft	215
Sulitka, Andrej: Zur Differenzierung der Folkloretradition einer untergehenden Lokalgemeinschaft in einer national Gemischten Region	224
Michajlová, Kata: Die Wandernden Sänger-Bettler als soziale Gruppe und ihre Funktionen in der Gesellschaft	230
Kiliánová, Gabriela: Bettler als eine soziale Gruppe und ihre Beziehungen zur lokalen Gemeinschaft	237
Luther, Daniel: Der Korso in Bratislava	247
Vanovičová, Zora: Folklorezyklen über humoristische Gestalten in der Stadt	253
Švecová, Soňa: Funktion des gesellschaftlichen Bewusstseins in der Formierung und Existenz der ethnographischen Gruppen in der Slowakei	257
Marušiaková, Jelena: Kleine ethnische Gruppen – ein Versuch um Klassifikation	262
Dubayová, Mária: Zur Problematik der Beziehungen der lokalen und ethnischen Zigeunergruppe	274
Mann, Arne B.: Die Ehepartnerwahl bei den Zigeuner-Romas in der Region Zips	278
Sainer, Peter: Am Rande des Kolokviums	285
DISKUSSION	
Leščák, Milan: Etnofilm Čadca – Anmerkungen zur Retrospektive	287
Luther, Daniel: Die wissenschaftliche Film und Videoaufnahme in Ethnofilm Čadca	292
Lúžica, René: Etnofilm und die Fernsehprogramme über die Volkskultur	295
Diskussion auf der Freien Tribune des Ethnofilms Čadca 1988	298
Schlussprotokol aus dem Filmwettbewerb Ethnofilm Čadca 1988	300
RUNDSCHAU	
Nachruf für Ema Marková (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Jubiläumsgruss für Soňa Švecová (Marta Botíková)	304
Jubiläum von M. Kasper (Milan Leščák)	305
Konferenz „Zehn Jahre der institutionellen volkskundlichen Forschung in Südgerm.“ (Jozef Liszka)	306
IX. Internationales Symposium Ethnographia Pannonica (Juraj Podoba)	306
VIII. Internationale Konferenz der Folkloristen in Bulgarien (Hana Hlôšková)	307
Vom Kinderbuch zur Märchenforschung (Viera Gašparíková)	308
BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE	

CONTENTS

TO THE FUNCTION OF SOCIAL GROUPS IN SHAPING THE SOCIAL CONSCIOUSNESS AND THE WAY OF LIFE – HISTORICAL AND ETHNOCULTURAL ASPECTS

Filová, Božena: On ethnographical research of social groups	8
Sirovátká, Oldřich: The group, the people and the nation in the conception of folklore	13
Jakubíková, Kornélia: Sexual and age differentiation in the wedding customs in Slovakia	19
Nikolić, Desanka: Authority and socialization of the individual in family	29
Radovanović, Miljana: Socialization in Serbian ethnography of 19th and the first half of 20th century	35
Ratica, Dušan: The role of old people in the family and in social life of the Slovak village	39
Onderčaninová, Andrea: Social contacts of old people at the present time	45
Beneš, Bohuslav: The influence of the tradition on the rise and shaping of groups in the children's folklore	51
Profantová, Zuzana: Generation as a determinant in the transmission and tradition of folklore genre	55
Slavkovský, Peter: Seasonal workers as a social group	65
Kaťavský, Michal: The social origin of artisan's apprentices and the contractual relationships in the chosen regions of Slovakia within the years 1889–1938	71
Cukán, Jaroslav: The function of a subsidiary association in mining village	83
Kardošová, Monika: Craftsmen as a professional group and their significance for the social life in town in the interwar period	91
Darulová, Jolana: The reflection of social groups in folk prose	99
Habovštík, Anton: The secret language of upper-Oravian linen-dealers as the expression of their group distinction	103
Bandić, Dušan: To the study of value orientation of a scientific institution as a specific social group	111
Frolec, Václav: Microstructure of the traditional local community in Bohemia and Moravia in the 19th century	117
Kovačevičová, Soňa: The life of associations in Liptovský Mikuláš within the years 1830–1945	135

Langer, Jiří: The significance of social environment for the cultural differentiation in the development of settlement	150
Podoba, Juraj: The reflection of social structure in the development of building culture and dwelling in the Slovak villages	160
Méryová, Margita: The age and social differentiation of the local community (based on the example of dancing life)	167
Štibrányiová, Tatiana: To the problems of the territory groups (on the example of a new-ground settlement Valaská Belá)	173
Kandert, Josef: The function of the so-called better families in creating the value systems in the village of central Slovakia	181
Škovierová, Zita: The present-day functions of neighbour groups	184
Paríková, Magdaléna: The position and function of servants in local community	191
Chorváthová, Ľubica: To the question of influence of the religious life on shaping the interest groups of the local community of Slovakia in the first half of 20th century	194
Popeľková, Katarína: Social occasions of meeting the inhabitants in a small town in the inter-war period	199
Beňušková, Zuzana: The profession of midwives in the cultural and historical context	205
Fal'ánová, Lubica: The cooperative trade and local community	215
Sulitka, Andrej: To the differentiation of folklore traditions of the extinguishing local community in the region with mixed nationalities	224
Michajlova, Kafa: Itinerant singers-beggars as a social group and their function in society	230
Kiliánová, Gabriela: Beggars as a social group and their relations to the local community	237
Luther, Daniel: The Bratislava promenade in the past	247
Vanovičová, Zora: To the social function of folklore characters in the town	253
Švecová, Soňa: The function of social consciousness in the shaping and existence of ethnographical groups in Slovakia	257
Marušiaková, Jelena: Small ethnic groups – an attempt at the internal classification	262
Dubayová, Mária: To the problems of the relations between the gipsy local and the gipsy ethnic group	274
Mann, Arne, B.: Choice of marital partner in Gipsies-Roma in the region of Spiš	278
Salner, Peter: Remarks on Colloquy	285
DISCUSSION	
Lešák, Milan: Ethnofilm Čadca – Retrospective Remarks	287
Urban, Milan: Films about Folk Cultur and Ethnofilm Čadca	292
Luther Daniel: Scientific film and Video-record on the Ethnofilm Čadca	294
Lužica, René: Ethnofilm and television programmes about folk cultur	295
Discussion on free tribune of Ethnofilm Čadca 1988	298
The final protocol from the session of the Jury of Ethnofilm Čadca 1988	300
REVIEWS	
After Ema Marková (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Salution to the anniversary of Soňa Švecová (Marta Botíková)	304
To the anniversary of M. Kasper (Milan Lesčák)	305
The Conference entitled "Ten years of the institutional ethnographic research of south Gemer region (Jozef Liszka)	306
The IXth International Symposium of Ethnographia Pannonica (Juraj Podoba)	306
The VIIth International Conference of folklorists in Bulgaria (Hana Hlôšková)	307
From children's books to the investigation of fairy-tales (Viera Gašparíková)	308
BOOKREVIEWS AND REPORTS	

FUNKCIE SPOLOČENSKÝCH SKUPÍN PRI FORMOVANÍ SPOLOČENSKÉHO VEDOMIA A SPÔSOBU ŽIVOTA

– HISTORICKÉ A ETNOKULTÚRNE ASPEKTY

V dvojčísle 1–2/1990 časopisu Slovenský národopis sprístupňujeme súbor príspevkov, orientovaných na spoznávanie funkcií spoločenských skupín pri formovaní spoločenského vedomia a spôsobu života, a to z historických a etnokultúrnych aspektov bázania. Väčšina príspevkov odznela na vedeckom kolokviu, venovanom tejto výskumnnej úlohe (Piešťany, 29. V. – 1. VI. 1989) a zachováva si i v publikačnom spracovaní charakter potrebný pre spoločné kolokviálne overovanie a precizovanie poznatkov. Niektoré príspevky vznikli dodatočne na objednávku redakcie (D. Nikoličová, M. Radovanovičová, D. Bandič, A. Habovštiak, J. Marušiaková).

Kolokvium nadviazalo na cyklus pracovných stretnutí a seminárov Národopisného ústavu SAV k danej problematike. Znamenalo prvú etapu jej zmapovania z hľadiska poznávacích cieľov etnografickej a folkloristickej vedy. Takýto cieľ si kladie i dvojčíslo, ktorým výsledky riešenia sprístupňujeme. Novembrový prudký zvrat spoločenských pomerov v našej vlasti, otvárajúci pozitívne predpoklady pre reálne uplatnenie demokracie v živote jednotlivca a celej spoločnosti, znamená i pre etnografiu a folkloristiku rozšírený priestor uplatnenia jej poznatkov. Znamená pre ňu výzvu pravdivými analýzami spoločenskej skutočnosti z hľadiska jej historických a etnokultúrnych determinácií prispievať k jej hlbšiemu poznávaniu a najmä zdokonalovaniu. Redakcia časopisu Slovenský národopis víta a prijíma túto výzvu. Je presvedčená, že i súbor príspevkov nášho dvojčísla – pripravených ešte pred novembrovými udalosťami 1989 – naznačuje, že etnografia a folkloristika u nás má pre pravdivé a nezužované vedecké zhodnocovanie vývinu spoločnosti vlastné pozitívne skúsenosti a východiská s cieľom humanizovať ju, ktoré sa v našom časopise odrážalo už v predchádzajúcom období.

REDAKCIÁ

BRATISLAVSKÉ KORZO V MINULOSTI (k spoločenskému životu v uliciach mesta)

DANIEL LUTHER

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Organizácia spoločenských kontaktov v mestskom prostredí má svoje osobitosti. Členenie obyvateľov mesta na vekové, vzdelanostné, záujmové, profesionálne, konfesionálne, teritoriálne a ďalšie skupiny premieta sa aj do vytvárania vlastných, tradíciou normovaných sociálnych form. Jedným z charakteristických prejavov tohto mechanizmu bolo mestské špecifikum – promenádne miesto centra mesta „korzo“. Popri Bratislave fungovalo v ďalších slovenských mestách a mestečkách, ale aj za hranicami nášho územia.

Ešte v nedávnej minulosti bol spoločenský život bratislavskej mládeže nemysliteľný bez korzo. Každý večer sa uličky Michalskej, Sedlárskej, Rybnej a Hviezdoslavovho námestia v centre starého mesta až takmer k Dunaju zapĺňali stovkami mladých ľudí, ktorí sa tu prechádzali – „korzovali“ z jedného konca na druhý, stretávali svojich známych, spoznávali sa, vytvárali hlúčky, debatovali o všedných udalostiah a novotách. Obľuba korza bola taká veľká, že nebolo azda mladého človeka v meste, ktorý by aspoň občas nezašiel na korzo. Korzo sa určovalo ako miesto stretnutia väčšej skupinky, mládež tam trávila svoj voľný čas, keď nebolo iného programu, zašlo sa jednoducho na korzo. Možno povedať, že korzo malo príznaky určitej sociálnej inštitúcie s celkom jasnou, pre mládež dôležitou funkciou vzájomného stretávania sa, spoznávania sa a vzájomnej komunikácie v širšom spoločenskom celku, než aký ponúkala škola, bydlisko alebo iné záujmové skupiny.

Lokalizáciou patrilo korzo k promenádnym miestam centra mesta. V staršom období, ešte do 18. storočia v hradbách obkolesenom meste, tvorila trasa od Rybnej brány pri vtedajšej prieko-

pe, ramene Dunaja cez Hlavné námestie (dnešné Námestie 4. apríla) až po Michalskú bránu hlavnú tepnu mesta. Smerovala do záhrad a vinohradov nad mestom a do Schöndorfu, do prímestskej vinohradníckej a remeselnickej štvrti, ktorej hlavná ulica niesla názov Schöndorfská (neskôr Uhorská, dnes Obchodná ul.).

Koncom 18. storočia za úradu richtára Jozefa Stettnera sa začalo upravovať dunajské nábrežie. Priekopa bola zasypaná a zrovnaná a na miestach, kde predtým rástlo rákosie, zazelenalo sa päť približne 150 m dlhých radov líp, javorov a agátov. Vznikla Promenáda (dnešné Hviezdoslavovo námestie), odvtedy oblúbené miesto prechádzok obyvateľov. Upravy dunajského nábrežia v priebehu 19. storočia prispeli k obohateniu prechádzkových miest mesta. Ked' v roku 1830 dostali Bratislavčania do užívania „od najmilostivejšej cisárovny Karolíny Augusty“ tzv. lodný most cez Dunaj, ktorý bol v miestach neskôr lodnej prepravy do Petržalky, predĺžila sa prechádzková trasa od bývalej Rybnej brány križom cez Promenádu k Dunaju a odtiaľ po moste na petržalský breh. O. Faust píše: „Starý lodný most bol oblúbeným korzom starých Prešpurčanov. Za pekných jarných dní bol most... preplnený a menovite dôstojníci to boli, ktorí ho snáď najväčšimi používali.“² 30. decembra 1890 bol slávnostne otvorený most Františka Jozefa I. (dnešný most Červenej armády), a to približne kilometer nižšie od pôvodného lodného mosta. Upravené dunajské nábrežie sa stalo pokojným miestom prechádzajúcich sa Bratislavčanov.

Zivá mestská trasa od Michalskej brány po Dunaj lákala obchodníkov, ktorí tu najmä v období prvej Československej republiky hustejšie ako

v iných uliciach mesta mali svoje bufety, cukrárne, vinárne, viede i hostince, kaviarne, reštaurácie, bary i zábavné podniky. V tom čase sa už Bratislava značne rozrástla do šírky, ale staré jadro mesta zostávalo jej prirodzeným strediskom. Lákalo obyvateľov nielen architektonickou malebnosťou, ale aj pestrým každodenným rytom práce a oddychu. Prítahovalo nielen mladých Bratislavčanov a tvorilo príťažlivé prostredie korza. S možnosťami posedenia v parčíku pri Rolandovej fontáne, na múrikoch Ganymedovej fontány pred operou SND, na lavičkách Promenádneho námestia či na nábreží Dunaja. „Všade žiarili svetlá a ulice boli plné večerných chodcov. Od Michalskej brány až k Dunaju sa tiahol pás promenádujúcich, mladých, hlučných a rozjarených ľudí. Hovorili po slovensky i po maďarsky, smiali sa a veselo na seba pokrikovali“, spomína J. Rybák³ na jeseň 1922.

Korzo vtedy malo už svoj špecifický význam. Chápal sa ním vymedzené miesto, kde sa v určitom čase stretávala mládež a korzovala, teda chodila z jedného konca na druhý stále do kruhu. V tom období sa korzovalo v blízkosti bývalého Hlavného námestia (od Wimmera po Laurinskú) po Sedlárskej ulici a ani krok ďalej. Takéto presné vymedzenie súviselo iste s pevnou formou chodenia do kruhu v dvoch radoch oproti sebe, ktoré sa na konci trasy otáčali. Každý podvečer sem chodievala predovšetkým študujúca alebo študovaná mládež, gymnazisti, vysokoškoláci, dôstojníci, bez ohľadu na to, či boli bohatí alebo chudobní. Chodili sem však aj mladí z ostatných spoločenských vrstiev. Korzová trasa sa prirodzene predlžovala k Michalskej bráne na jednu a k Dunaju na druhú stranu.

Druhé oblúbené miesto, ktoré sa medzi Bratislavčanmi tak tiež nazývalo korzom, sa nachádzalo pred kláštorom Milosrdných na bývalom nám. Republiky, dnešnom Námestí SNP. Funkcia tohto námestia bola v tom čase iná ako dnes. Býval tam „Zelený trh“, kde sa predávala zelenina a vyleštene, pekne naukladané ovocie. Poniže bola veľká mestská tržnica s mäsom a mliečnym tovarom, pred ňou kvetinový i ovocný trh. Boli tu aj iné nákupné strediská. Slúžky sem častejšie chodievali za nákupmi, rôzni pomocníci rozvážali tovar a zrejme preto sa táto frekventovaná strana námestia stala miestom stretnutia slúžiek, učňov, zamestnaneckých pomocníkov, vojakov. Nazývalo sa slúžkovským korzom – „bakakorzom“ a patrilo predovšetkým pracujúcej, neštudujúcej mládeži.

Rozlišovanie tzv. pánskeho a slúžkovského

korza však vyplynulo z prirodzených záujmov, zo vzájomného porozumenia mládeže, z ich vzdialostnej úrovne, a nie z rozlišovania podľa majetkových pomerov: „Veľmi často chudobní chlapci, už keď chodili do gymnázia alebo na vysokú školu, korzovali na Sedlárskej. Ale za peknými dievčatmi išli aj na korzo pred Milosrdných. Študujúca mládež, gymnazisti, vysokoškoláci, dôstojníci bez ohľadu na to, či bohatí alebo chudobní, korzovali na Sedlárskej. A pred Milosrdnými sa grupovala robotnícka a remeselnická mládež, i vojaci. Povedzme takí mäsiari, mohli byť bohatší ako študenti, chodili tam“, spomína M. Brišková.⁴

Obe korzá sa odlišovali aj v oblečení mládeže, ktorá nerovnako reagovala na módne vplyvy. Informátorka k tomu dodáva: „Iné šaty sa tam nosili. U dievčat, u chlapcov ani nie. My (študentky) sme nosili klobúčiky, rukavice, punčochy. Bola taká móda. Kdežto na tom druhom korze chodili dievčatá s vrkôčikmi.“ Sociálne skupiny mládeže sa však umelo nediferencovali. Ako sa vyjadrili starší pamätníci – nikto nikoho nevyháňal, jednoducho sa takto medzi sebou lepšie cítili. Bolo bežné, že mládež prechádzala z jedného korza na druhé.

Pre korzovanie bola špecifickým dňom nedele. Dopoludnia po ranných školských omšiach bolo najmä na korze pred Milosrdnými veľmi husto. Mládež bez ohľadu na sociálny status sa prechádzala po vymedzenom priestore námestia. V nedeľu sa viac ako po iné dni zapĺňalo aj korzo v starom centre mesta, ale aj ďalšie promenádne miesta Bratislavky.

Dospelá vrstva obyvateľstva v nedeľu predpoludním a popoludní chodila väčšinou na pravidelné prechádzky k Dunaju. Ľudia sa tu nezávazne stretávali, pozdravovali piateľov a známych, dozvedali sa novoty. Práve nezávaznosť stretnutí a vzájomnej možnosti voľby spolubesedníkov zanechávala v ľudoch dobrý dojem a prechádzky pri Dunaji boli oblúbené. Preto sme zaznamenali: „Keď som chcela toho strýka alebo tú tetu stretnúť, tak som išla v nedeľu na nábrežie Dunaja“ (M. Brišková).

Funkcia korza bola spoločenská. Bola to príležitosť stretnúť sa s piateľmi, pozdraviť známych a pozorovať, obzerať si neznámych. Formoval sa tam vnútrogeneračný vzťah mládeže, hľadali sa známosti medzi mladencami a dievčatmi. Táto funkcia bola tak výrazná, že mnohí mladenci postávali na chodníku mimo korzu júceho davu a prezerali si prechádzajúce dievčatá. Š. Žáry opísal, ako sa chodili pozerať na zástupy mladých žien, „akých sa od Štefánky cez Suché Mýto

a Michalskou až po divadlo plavne vznášajú celé kŕdle; stačí si iba zastať pod Rolandovu sochu a robiť selekcii ako z ovečiek preskakujúcich strungu.⁶⁵ Iné takéto „prehliadkové miesto“ bolo na rohu súčasného Mliečneho baru či pod hodinami na nároží Carltonu, ale to až v povojskowych rokoch, keď sa korzo značne rozšírilo.

Samozrejme, že s tým súvisela snaha primerane sa obliecť, aby človek urobil dojem: „Korzo bolo aj prehliadkou módy, najmä dievčat. Chodilo sa tam skrátku v najlepšom oblečení, čo prispievalo k slávnostnejšiemu a spoločenskejšiemu ovzdušiu. Myslím, že sa človek správa ináč v spoločenskom obleku ako v džínsovej blúze. Tento duch korza sa okrem malých výnimiek udržal pri návštavách divadiel a koncertov“ (J. Zubaj).

Normy spoločenského správania v medzivojskowom období predpisovali spoločenskú slušnosť. Známosti sa obvykle nadvázovali predstavením prostredníctvom spoločného známeho. Nebolo vhodné, aby mládenci oslovovali alebo pristavovali cudzie dievčatá, považovalo by sa to za nevychovanosť. Osloveenie zo strany dievčaťa bolo nemysliteľné. Popri vnútorných mechanizmoch fungovala aj spoločenská kontrola zo strany dospelych. B. Laucká uvádzá: „Nechodili sme sem len preto, aby sme sa stretli a pozahovárali, čo je iste tiež dôležité, ale aj povedať si, na čom sme boli na „stojáka“ v činohre, aký bol v ten večer krásny Mikuláš Huba, či kto momentálne spieva najlepší šláger. Aj to, čo berú v inej škole práve z matematiky... Pritom sa zasmiať, vzájomne zoznamovať, a prečo nie – aj zaľúbiť sa... A čo je hlavné: učili sme sa správať. Zdravie a odzdravovať. Predstavovať sa navzájom... Večer sme už všetci museli byť doma. Nielen kvôli rodičom – nás si sem totiž chodievali všímať aj profesori, naši učitelia. Veľmi dobre vedeli, ako sa kto z nás správa, s kym sa stýka a kedy odchádza domov...“⁶⁶

Na korze sa vytvárali priateľské skupiny, ktoré odchádzali do cukrárni, kaviarní, za posedením, zabavením či tancovaním. Často postačilo si len „zakorzovať“, poprehádzať sa, ale o to príjemnejší bol zážitok, ak sa potom v partii niekam zašlo. Vypíňal sa tak voľný čas v partnerskej, rovesníckej skupine. „Nielen vo všedné dni, ale osobitne soboty a nedele sme si bez korza ani predstavoviť nevedeli. V nedeľnom predpoludní bývalo nabité, cukrárne na ňom preplnené – na zmrzlinu sme chodievali k Stürzerovi, na kávu najmä tí starší z vysokých škôl k Mayerovi, pred dnešnou tzv. Detskou sa sedávalo vonku, v záhradke, tak isto vonku sa dalo sedieť nielen pred Savoykou a Carltonom, ale aj pred Redutou, na

lodi kaviarni, zvanej Boon, čo kotvíla naproti galérii. Pri soche básnika Hviezdoslava bola otvorená letná kaviareň, patriaca k náprotivnému Parku, vtedy vychýrenému čajmi o piatej. Ale osobitnú kapitolu tvorila pre nás vysokoškolákov – neopakovateľná Taranda. Sídlila v dnešnej budove SNG, milovali sme najmä jej záhradu, kde po celé leto hrávali tanecné orchestre... Či v nedeľu popoludní do Tarandy, to znamenalo dať si najlepší oblek, kravatu a sadnúť si k jedinej zmrzline – ale nám to stačilo.“⁶⁷

Odlišné sociálne zastúpenie slúžkovského korza si sformovalo i menej okázalý program trávenia voľného času. Tu už spoločenský dozor neboli tak prísny, hoci verejná mienka i sem vnášala svoje pravidlá. Stretávala sa tu mládež vtedy nižšej vrstvy a tá vzhľadom k možnostiam, finančným i spoločenským, vyhľadávala podniky nižszej kvality a úrovne, niektoré aj dosť pochybnej povesti. Pre slúžky a vojakov, mládež bez rodičovského dozoru, slúžili tančiareň Elyzeum na petržalskej strane Dunaja, hostinec Valčík na Karpatskej ulici alebo Pohančeník na rohu Vazovovej ulice.

Organizmus korza bol teda vekovo i spoločensky vymedzený a fungoval podľa určitých zaužívanych pravidiel trávenia voľného času.

V povojskowom období sa korzovanie mládeže sústredilo už len do uličiek starého mesta. Slúžkovské korzo zaniklo. Rast počtu obyvateľstva mesta však rozšíril dlžku prechádzkovej trasy korza, ktorá v čase najväčej účasti, najmä v sobotu a v nedeľu večer, siahala od Michalskej brány až k Dunaju. Najmä pôvodné korzo na Sedlárskej ulici a Hviezdoslavovo námestie pred budovou SND bolo plné mladých ľudí, ktorí tu hľadali a aj nachádzali príležitosť na spoločenskú komunikáciu, zoznamovanie, nadvádzanie priateľstiev a nevyhnutnú zábavu. Tradícia korza pokračovala, no mládež sa prestala spoločensky diferencovať, splynula do jednej veľkej masy, ktorá pravidelne obsadzovala spomínané uličky a námestia. Posedávalo sa aj na műrikoch dunajského nábrežia, ktoré najmä v letných večeroch bývali zaplnené mladými ľuďmi.

Bolo nepísanou normou, že stretnutia mali byť veselé, plné života, na korze sa malo „niečo udiť“, niečo vtipné, výnimočné, inak sa večer považoval za nudný. Tvorcami tej správnej atmosféry boli práve nekonvenční, nápadití mládenči. Boli to väčšinou časti návštěvníci korza, ktorí poznali jeho vnútorný mechanizmus i ľudí, cítili sa tu doma. Všeobecne sa označovali za tzv. korzového leva. Prostredníctvom nich sa nadvázovala väčšina známostí, zámerne porušovali platné nor-

my správania, to, čo sa považovalo za spoločensky nepriestojné, extravagantné, stávalo sa zábavným, zaujímavým. Boli to rozmanité nekonvenčné spôsoby nadvádzania známostí s dievčatami, často vyprovokované stávkou, pútanie pozornosti po hybovou hrou, chodiacm zástupom, krívajúcim na hrane chodníka a cesty. Prišlo na rad i porušovanie spoločensky úhľadného správania i obliekania.

Na korze zazneli prvé prenosné rádiá a magnetofóny, rocková hudba, objavili sa vplyvy hippies a ďalších módnich vln. Mládež si vymieňala ľažko získané novoty zo sveta, väšnivo diskutovala o modernom umení, o vývine techniky, o politike. Korzo päťdesiatych a šesťdesiatych rokov nášho storočia bolo spontánnym, živým organizmom, a preto bolo i veľmi oblúbené. Väčšina stretnutí sa začínala práve tu i so zámerom dozvedieť sa novinky, zotrvať s priateľmi, pozrieť sa na nové tváre, a īsf ďalej. Na korze plynul spoločenský život mládeže mesta.

Bratislavské korzo zaniklo začiatkom sedemdesiatych rokov. V krízovej dobe života spoločnosti, kedy masové zhromaždenia boli nežiaduce. V čase razantného nástupu televízie a reprodukčnej techniky. Zrejme sa zmenili aj záujmy mládeže, ktorá nevidiac vzor starších generačných partnerov na-

chádzala rozptýlenie inde. Výstižná je opäť úvaha bratislavského rodáka: „Prežil som tu mladosť, všetky študentské roky. Keď dnes dvakrát do roka do Bratislavu zavítam, je mi ľuto mladých ľudí. Prečo? Vidím ich bezcielene sa potulovať, vysedúvať pri pivárňach, aj to viem, že sa mnogí ponosujú – nemáme si kde sadnúť, byť medzi sebou, stretávať sa. Chýba to korzo našej mladosti.“⁴⁸

Mládež si aj dnes vytvára miesta stretávania. Jedným z nich je pešia trasa pred Kamzíkom, v miestach bývalého slúžkovského korza, a pokračujúc hore Poštovou ulicou končí vo veľkom podchode pod Mierovým námestím, kde najmä v zimných mesiacoch postávajú hlúčiky mladých. Je to spontánny proces, ktorý nemožno nijako organizovať. Dozvukmi starého korza sú študentské zvyky pri ukončení štúdií. Študenti na korze so spevom alebo len hlučne oznamujú ukončenie stredných škôl a inštalujú absolventské tablá do výkladov obchodov ako pozostatok zaužívaných zvyklostí.

Korzo patrilo k mnohotvárnemu spoločenskému životu v uliciach mesta ako jeho najrozvinutejšia tradícia, ktorá formovala nielen myšlienkový obzor mladých generácií, ale aj spoločenskú súdržnosť vekových skupín obyvateľov mesta.

POZNÁMKY

- 1 BALLUS, P. von: Pressburg und seine Umgebung. Presburg 1823, s. 232.
- 2 FAUST, O.: Zo starých zápisníc mesta Bratislavu. Bratislava 1933, s. 38.
- 3 RYBÁK, J.: Čarovný prútik. Bratislava 1977, s. 154.
- 4 Uvádzame tu spomienky starších Bratislavčanov, ktorí nám opísali korzo medzivojnového obdobia, najmä 40-te a 50-te roky. Niektorí sú v našom príspevku priamo citovaní, o iných sa len v texte

opierame. Za informácie dákujeme M. Briškovej, A. Balóghovi, A. Barančokovej, L. Lehotaiové, A. Horvátovi, Š. Pribylincovi, M. Gažovi, D. Janotovi, J. Zubajovi, G. Poláčkovej.

- 5 ŽÁRY, Š.: Rande s básnikmi. Bratislava 1988, s. 105.
- 6 LAUCKÁ, B.: Spomienky na korzo. Práca 27. 5. 1989. Uvádzame tu spomienky H. Vidovej a T. Žuffu.
- 7 Tamtiež.
- 8 Tamtiež.

БРАТИСЛАВСКОЕ КОРЗО (Об общественной жизни в улицах города)

Резюме

Организация общественных контактов в городской среде имеет своеобразный характер. Расчленение жителей города на группы по возрасту, профессии, образованию, интересам,

территории и другим признакам находит отражение в образовании собственных, традицией нормированных социальных форм. Одним из проявлений этого механизма в прошлом

была городская специфика – бульвар „корзо“. Кроме Братиславы оно действовало также в других городах и маленьких городах, даже за пределами этой территории.

На примере братиславского „корзо“ автор обобщает:

- а) „корзо“ представляло собой определенное социальное учреждение с точной и важной для молодежи функцией взаимных встреч и общения в более широкой общественной среде, чем предоставляло место жительства, школа, улица или группы людей с общими интересами;
- б) по своей локализации оно относилось к бульварам центра города с хорошо развитой сетью магазинов и общественно-развлекательных заведений;
- в) „корзо“ означало точно определенное место, где в определенное время встречалась подрастающая и взрослая молодежь;
- г) на „корзо“ была точно установленная форма хождения кругом в двух встречных рядах;
- д) социально дифференцировалось так наз. господское или студенческое „корзо“ и служительское „корзо“, для которого были выделены самостоятельные пространства города. Притом молодежь дифференцировалась не

по имущественному положению, а на основе образования, взаимопонимания и интересов.

Такое разделение прекратило свое существование после 2-ой мировой войны, и образовалось одно городское „корзо“;

- е) организм „корзо“ был с точки зрения возраста и социально ограничен и функционировал по укоренившимся правилам прохождения свободного времени;
- ж) „корзо“ выполняло важную общественную функцию отношений между молодежью с точки зрения поколений.

Братиславское „корзо“ прекратило свое существование в начале 70-х гг. нашего века. Его до сих пор существующим остатком является студенческий обычай монтажа фотографий выпускников фактически всех средних школ города, которые помещаются в витрины магазинов в центре города. Сегодня у молодежи иные механизмы и места взаимных встреч, но универсальная функция городского „корзо“ отсутствует. Оно являлось составной частью многообразной городской жизни в улицах города, будучи его наиболее развитой традицией, которая формировала не только духовный мир молодых поколений, но и общественную сплоченность возрастных групп жителей города.

DER KORSO IN BRATISLAVA

(Zum Gesellschaftsleben in den Gassen der Stadt in der Vergangenheit)

Zusammenfassung

Die Organisation der gesellschaftlichen Kontakte in der städtischen Umwelt hatte ihre Besonderheiten. Die Gliederung der Stadtbewohner in Generations-, Bildungs-, Interessen-, professionelle, territoriale und andere Gruppen spiegelte sich in der Entstehung eigener, durch die Tradition genormter sozialer Gruppen ab. Eine der Erscheinungen dieses Mechanismus war auch ein städtisches Spezifikum – der sog. „Korso“ (Promenadenplatz). Nicht nur in Bratislava funktionierte diese Einrichtung, sondern auch in anderen slowakischen Städten und Städten, ja auch jenseits der Grenzen dieser Region.

Am Beispiel des Korso in Bratislava zieht der Autor folgende allgemeine Schlüsse:

- а) der Korso war eine bestimmte soziale Institution mit einer ganz klaren und für die Jugend wichtigen Funktion, die eine gegenseitige Be-

gegnung und eine gemeinsame Kommunikation der Jugendlichen im Rahmen eines breiteren gesellschaftlichen Kreises ermöglichte, als es die Wohnstätte, die Schule, die Gasse oder die Interessengruppe bot,

- б) durch seine Lokalisierung gehörte der Korso zu den Promenadenplätzen im Stadtzentrum mit einem breiten Hintergrund von Geschäften, Läden und gesellschaftlichen Unterhaltungseinrichtungen,
- с) man verstand unter diesem Begriff einen genau bestimmten Platz, auf dem sich zu einer bestimmten Zeit die heranwachsende und die reife Jugend traf,
- д) der Korso hatte eine feststehende Form: man spazierte in zwei entgegengerichteten Reihen im Kreis herum,
- е) in sozialer Hinsicht differenzierte sich der

Korso in einen Herren- oder Studentenkorso und in einen Dienstmädchenkorso, für die separate Plätze in der Stadt üblich waren. Es handelte sich dabei jedoch nicht um eine Differenzierung der Jugendlichen nach ihrem Besitz, sondern aufgrund ihrer unterschiedlichen Bildung, ihres gegenseitigen Verständnisses und ihrer gemeinschaftlichen Interessen. Nach dem zweiten Weltkrieg hörte diese Differenzierung auf und es gab nur einen gemeinsamen Stadtkorso.

- f) der Organismus des Korsos war altersmäßig und sozial definiert und fungierte nach eingebürgerten Regeln des Verbringens der Freizeit,
- g) der Korso erfüllte eine wichtige gesellschaftliche Funktion in der Beziehung der Jugend innerhalb der Generation.

Zu Beginn der siebziger Jahre dieses Jahrhunderts hörte der Bratislavaer Korso auf. Ein Überbleibsel dieser Institution ist der bis heute übliche Brauch der Studenten, die Tableaus der Absolventenjahrgänge praktisch aller Mittelschulen der Stadt in den Schaufenstern der Geschäfte im Stadtzentrum auszustellen. Heute haben die Jugendlichen andere Mechanismen und Orte, wo sie einander treffen, doch fehlt ihnen die universale Funktion des städtischen Korsos. Er gehörte zum ehemals vielgestaltigen Gesellschaftsleben in den Straßen der Stadt als ihrer entwickeltesten Tradition, die nicht nur den Gedankenhorizont der jungen Generation formte, sondern auch den gesellschaftlichen Zusammenhalt der Altersgruppen in der Stadt festigte.

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied

Ročník 38, 1990, číslo 1–2

Vychádza štyri razy do roka

Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka

Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka

PhDr. ZORA VANOVICHOVÁ

Typografia: *Eva Kovačevičová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc., PhDr. Soňa Burlasová, DrSc., doc. PhDr. Václav Frolec, CSc., PhDr. Viera Gašparíková, CSc., doc. PhDr. Emília Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevičová, CSc., PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek, CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc. PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr. Viera Nosáľová, CSc., prof. Antonín Robek, DrSc., PhDr. Peter Slavkovský, CSc., PhDr. Viera Urbancová, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, št. p., Martin

Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 26,-; celoročné predplatné Kčs 104,-

Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma PNS – ÚED, Bratislava, ale aj každá pošta a doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS – Ústredná expedícia a dovoz tlače, Nám. Sloboď 6, 884 19 Bratislava

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1990

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой Академии Наук

Год издания 38, 1990 № 1–2

Издаётся четыре раза в год

« ВЕДА », издательство Словацкой Академии Наук

Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Зора Вановичова

Адрес редакции: 813 64 Братислава, Лениново нам. 12

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Jahrgang 38, 1990, Nr. 1–2 Erscheint viermal im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und PhDr. Zora Vanovičová

Redaktion: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of the Slovak Academy of Sciences

Volume 38, 1990, No. 1–2

Published quarterly by VEDA, the Publishing House of the Slovak Academy of Sciences

Managing Editors PhDr. Božena Filová and PhDr. Zora Vanovičová

Editor: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de l'Académie slovaque des sciences

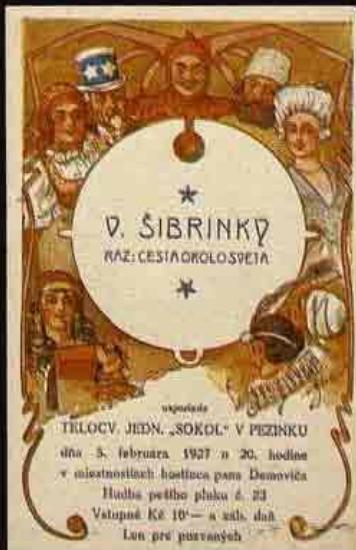
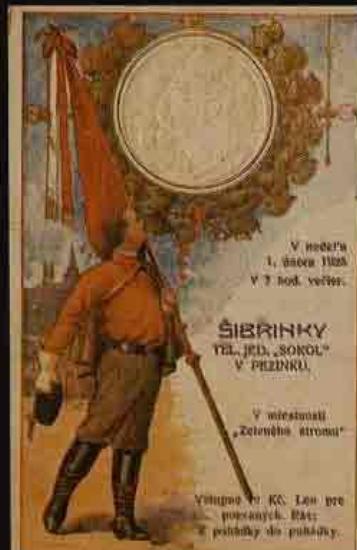
Année 38, 1990, No. 1–2

Parait quatre fois par an. Editions de VEDA, maison d'édition de l'Académie slovaque des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et PhDr. Zora Vanovičová

Rédaction: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

Distributed in the socialist countries by SLOVART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Czechoslovakia, Distributed in West Germany and West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik Deutschland. For all other countries, distribution rights are held by JOHN BENJAMINS, B. V., Periodical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Amsterdam HOLLAND

Index 49 616
Cena Kčs 52,—